

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo.stm@gov.fi

Saamelaiskäräjien lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta.

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/7747/2024

Taustaa

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoja hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta. Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitteeseen siitä, että toimeentulotuki ja työmarkkinatuki korvataan maahanmuuttajien osalta kotoutumistuella, johon sisällytetään kannustin ja velvoite kotoutumiseen. Lisäksi esityksellä toteutetaan hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan työmarkkinatuen nettotaso saatetaan vastaamaan perustoimeentulotuen perusosan tasoa, ja riittävä ja todennettu kotimaisen kielen osaaminen nostaa työmarkkinatuen nykyiselle tasolle.

Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on vahvistaa työn merkitystä Suomeen kotoutumisen avaintekijänä. Esityksen tavoitteena on porrastaa työttömyyden ajalta maksettavan etuuden suuruus Suomessa työskentelemisen tai asumisen keston mukaan sekä luoda etuusjärjestelmään kannustin oppia kotimaista kieltä. Tavoitteena on vahvistaa hiljattain Suomeen muuttaneen omaa vastuuta ja omistajuutta tuloksellisesta kielen oppimisesta ja työmarkkinoille pääsystä. Riittävä kielitaito ja työmarkkinaosallisuus ovat keskeisiä edellytyksiä Suomeen muuttavien henkilöiden yhteiskuntaan integroitumiselle. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa sitä, että Suomeen muuttaneet henkilöt pääsevät kotoutumisen alkuvaiheessa tarpeitaan vastaavaan, työllistymistä tukevaan taikka suomen tai ruotsin kielitaitoa edistävään palveluun kohtuullisessa ajassa.

Vaatimusta työssäoloehdon täyttämisestä tai kolmen vuoden asumisesta Suomessa ei sovellettaisi, jos henkilön äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame, tai jos henkilö on osoittanut kotoutumisen edistämisestä annetun lain mukaisen suomen tai ruotsin kielen tavoitetasoa vastaavan kielitaidon vähintään kahdella kielen osa-alueella. Vaatimusta ei myöskään sovellettaisi henkilöön, joka ei voi osoittaa kielitaitoaan vammaisuuden tai muun vastaavan syyn takia. Kotoutumistukena maksettavaa yleistukea sovellettaisiin vain tilanteissa, joissa henkilö muuttaisi Suomeen ehdotetun lain tultua voimaan.

Saamelaiskäräjien lausunto

Saamelaiskäräjät kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esitysluonnoksesta, joka koskee yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain ja yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamista. Perustuslain 17 §:n 3 momentti turvaa saamelaisille alkuperäiskansana oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten oikeuksia täsmentää myös saamen kielilaki (1086/2003), jonka tavoitteena on varmistaa saamenkielisten palvelujen saatavuus ja hyvän hallinnon toteutuminen saamen kielellä saamelaisten kotiseutualueella. Lisäksi perustuslaki turvaa kaikille oikeuden sosiaaliturvaan (19§). Tässä lausunnossa tarkastellaan esitysluonnoksen vaikutuksia saamelaisten perusoikeuksiin sekä oikeudesta riittävään sosiaaliturvaan että kielellisiin oikeuksiin.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomioita, että lakiluonnoksen vaikutustenarviointi ei ole ulottunut koskemaan saamelaisväestöä kokonaisuudessaan. Vaikka kyseisen lain uudistuksella ole välttämättä suoraa vaikutusta Suomessa asuvien saamelaisten asemaan eli suomen kansalaisten asemaan ja etuihin, tulisi huomioida saamelaisten asuinalueiden ulottuvan myös EU:n alueelle Ruotsiin ja sekä EU:n ulkopuolella asuvien saamelaisten asemaan, kuten Norjaan ja Venäjälle. Saamelaisvaikutusten arviointi tulisi sisällyttää järjestelmällisesti kaikkiin lainsäädäntöhankkeisiin, jos ne koskevat saamelaisväestöä.

Lakiesityksen mukaan *vaatimusta työssäoloehdon täyttämisestä tai kolmen vuoden asumisesta Suomessa ei sovellettaisi yleistuen saamiseksi, jos henkilön äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame, tai jos henkilö on osoittanut kotoutumisen edistämisestä annetun lain mukaisen suomen tai ruotsin kielen tavoitetasoa vastaavan kielitaidon vähintään kahdella kielen osa-alueella.*

Saamelaiskäräjien pitää myönteisenä kehityksenä, että esitysluonnoksessa on tunnistettu saamen kielet yhtenä kotimaisena kielenä suomen ja ruotsin kielien rinnalla. Tämän voidaan nähdä olevan tärkeä suuntaus saamelaisten kohtelusta yhdenvertaisina suomen kansalaisina sekä saamelaisten yhteisen saamenmaan Sápmin, joka levittyy Suomen, Norjan, Ruotsin ja Venäjän valtioiden alueille, jäsenenä. Pohjoismaissa ja Venäjällä puhutaan yhteensä 9 eri saamen kieltä, joista Suomessa puhutaan inarin-, koltan- sekä pohjoissaamen kieliä. Esityksessä ei määritellä erikseen, mitä näistä kielistä merkintä saame, koskee.

Vaikka hallituksen esitysluonnos ei suoraan koske ulkomailla asuvia Suomen saamelaisia, sillä voi olla kuitenkin epäsuoraa positiivista vaikutusta heidän saamelaisten perheenjäsentensä sosiaaliturvaan, jos he eivät puhu Suomea tai Ruotsia. Saamelaiskäräjät kiinnittää erityisesti huomioita Venäjän saamelaisten tilanteeseen, joille voi lakiuudistuksella olla myönteisiä vaikutuksia. Venäjällä asuvat saamelaiset, jotka ovat joutuneet pakenemaan Venäjän valtion harjoittamaan poliittista vainoa tai alkuperäiskansaoikeuksien loukkauksia, ovat potentiaalisia turvapaikanhakijoita Suomessa. Heidän tilanteensa on Venäjällä merkittävästi heikentynyt johtuen Ukrainan sodasta. Joitakin Venäjän saamelaisia on saanut turvapaikan Suomesta sekä Norjasta. Lakiuudistus voisi mahdollistaa sen, että Venäjän saamelaiset turvapaikkahakijat voisivat olla oikeutettuja yleistukeen tai kotoutumistukeen maksettavaan yleistukeen, vaikka he eivät olisi täyttäneet työttömyysturvalain mukaista työssäolohtoa. Lisäksi saamenkielisyys äidinkielenä voisi poistaa heidän kohdallaan

vaatimuksen työssäoloehdon täyttämisestä tai kolmen vuoden asumisesta Suomessa yleistuen saamiseksi, jos henkilön äidinkieli on saame.

Lopuksi

Saamelaiskäräjät näkee saamen kielen huomioonoinnin osana lakiesitystä merkittävänä ja tärkeänä toimena. Yleistukea koskeva kielisäännös vahvistaa symbolisesti saamen kielen asemaa kotimaisena kielenä. Esitetty kielirajaus koskettaa positiivisesti Suomen kansalaisia, joihin voidaan lukea suomessa elävät saamelaiset, pohjoismaista muuttavat henkilöt, sekä poikkeuksena Venäjän saamelaiset. Saamelaiskäräjät näkee, että Suomen valtion olisi tärkeää huomioida, ettei riittävän sosiaaliturvan saanti Suomessa tulisi olla sidottu mm. turvapaikanhakijoiden kielitaitoon. Tämä rajaus ei ole yhdenvertaista. Lakiesitykseen tehdyt kielirajaukset käytännössä korostavat maahanmuuttajien epätasa-arvoista asemaa suhteessa kantaväestöön. Hallituksen tekemät laajat sosiaaliturvan leikkaukset, jotka kohdistuvat suomen kansalaisiin sekä maahanmuuttajiin, tulevat vaikuttamaan vielä pitkään heikentäen perheiden, lasten ja nuorten elämää sekä tulevaisuuden toivoa. Saamelaiskäräjät on usein esittänyt, että sosiaaliturvauudistuksen aikana tehtyjen lakiuudistusten yhteydessä olisi toteutettava laajat vaikutustenarvioinnit, jotta leikkausten todelliset vaikutukset Suomalaisten sekä saamelaisten hyvinvointiin, olisivat todennettavissa ja ehkäistävissä.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
Puheenjohtajan sijainen

Riitta Lehtola-Kosonen
Sosiaali- ja terveystieteiden
Sosiaali- ja terveystieteiden

Lausunnosta päätti puheenjohtajan sijainen 16.2.2026.

Lisätietoja antaa: Sosiaali- ja terveystieteiden Riitta Lehtola-Kosonen, riitta.lehtola-kosonen@samediggi.fi,
044 777 4820

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This document contains 3 pages before this page

Dokumentet inneholder 3 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 3 sivua ennen tätä sivua

Dette dokument indeholder 3 sider før denne side

Detta dokument innehåller 3 sidor före denna sida

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmateckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende